

DIGITÁLIS ESZKÖZÖK ÉS IDŐMENEDZSMENT AZ AUTODIDAKTA NYELVTANULÁSBAN

DIGITAL TOOLS AND TIME MANAGEMENT IN LEARNING LANGUAGES AS AN AUTODIDACT

CSETNEKI SÁNDOR¹

Absztrakt: A tanulmány az autodidakta nyelvtanulás eszközkészletével foglalkozik, vagyis azzal, hogy miképp tanulhatunk egyedül (vagy majdnem egyedül), akár „ingyen”, nyelveket; különös tekintettel az okostelefonokon és más digitális eszközökön elérhető applikációkra (Duolingo, Memrise, AnkiDroid, YouTube, penpal oldalak stb.). Hogyan találjunk a nyelvtanulásra időt akkor is, ha egyébként elfoglaltak vagyunk? Milyen megoldásokkal teremthetünk magunk körül célnyelvi környezetet? Miképp segítik ezek az eszközök a motiváció hosszú távú fenntartását? Ezekre a kérdésekre igyekszik választ adni a cikk.

Kulcsszavak: autodidakta nyelvtanulás, tanulást segítő eszközök, applikációk, időszakos ismétléses rendszerek

Abstract: The paper gives an overview of the toolkit of learning languages as an autodidact, or how to learn languages alone (or almost alone), and free of charge, focusing especially on smartphone applications (Duolingo, Memrise, AnkiDroid, YouTube, penpal sites, etc). How to find time for learning if we are busy? How can we surround ourselves with a target language environment? How can we stay motivated in the long run? The paper seeks an answer to these questions.

Keywords: learning languages as an autodidact, language learning tools and applications, spaced repetition systems

BEVEZETÉS

Gyorsuló, folyamatosan változó és globalizálódó, egyre inkább információ- és tudásalapú világunkban talán minden korábbinál fontosabb a minél hatékonyabb nyelvtanulás és az így elérhető jól használható és biztos nyelvtudás, kommunikációs készség, információkhoz való hozzáférés, értelmezés, a zajból a lényeg kiszűrése, elkülönítése, a több (és akár többnyelvű) forrásból való tájékozódás. A hazai általános iskolai és középiskolai nyelvoktatás problémái és elszomorító hatékonysági mutatói ismertek, ahogy azok a gyakran ismételt, racionálisnak tűnő és elfogadott további kifogások is, mint: „Nincs rá időm”, „nincs rá pénzem”; „egyszerűen nincs

¹ CSETNEKI SÁNDOR

PTE – Bölcsészettudományi Kar, 7624 Pécs, Ifjúság u. 6.

cssandor@gmail.com

2800 Tatabánya, Ifjúság u. 29. 10/2.

nyelvérzésem”; „nem jó a memóriám, elfelejtem a szavakat”; „nem tudom megtanulni a nyelvtant”; „nem merek megszólalni”; „majd akkor beszélek, ha már hibátlan a kiejtésem/nyelvtanom”; „ki fognak nevetni”; „úgysem fog sikerülni”; „egy nyelvet nagyon jól csak gyermekkorban/fiatalon lehet megtanulni”; „egy idegen nyelvet igazán csak külföldön lehet elsajátítani”. Ezekkel a kifogásokkal nagyon sokan próbálnak mentségeket keresni és elbújni a nyelvtanulás jelentette kihívások, a – vélt vagy valós – nehézségek és a feltételezett kudarc önbeteljesítő jóslata elől.

Érdekes ellentmondás ugyanakkor, hogy soha ennyi – akár szabadon és ingyen (vagy nagyon olcsón) hozzáférhető – célnyelvi input, valamint tanulást segítő eszköz (hardver és szoftver egyaránt), továbbá módszertan nem állt még a nyelvet tanulni vágyók rendelkezésére, mint napjainkban. Mondhatjuk, hogy szinte „csak” az elhatározáson, motiváción és kitartáson múlik, hogy az ember akár csaknem teljesen ingyen és önállóan, sőt otthonából ki sem mozdulva (vagy a hétköznapi életét élve, napi rutinjába tökéletesen beillesztve) elsajátítson egy vagy akár több idegen nyelvet, vagy felelevenítse, fejlessze korábbi, esetleg megkopott nyelvtudását. Ez a könnyű hozzáférhetőség – mondhatni – bármilyen célnyelvre érvényes, de különösképpen igaz az angolra.

Ezen tanulmány az autodidakta, önálló nyelvtanulás napjainkban szabadon elérhető eszközkészletével foglalkozik, elsősorban – de nem kizárólagosan – az okostelefonokon is elérhető applikációkkal, hiszen az okostelefon, ez az univerzális mini zsebszámítógép az az eszköz, melyet ma már szinte mindenki birtokol, és amely nagyon könnyen a nyelvtanulás szolgálatába állítható lényegében bárhol és bármikor. Így nem csak a kényelmes otthonunk lehet a „tantermünk”, hanem akár egy buszmegálló vagy orvosi rendelő is, de még a banki vagy bolti sorban állás üres perceit is – hacsak nem intézzük már ezeket is digitálisan – hasznosan tölthetjük.

Mielőtt a nyelvtanulást segítő applikációkat bemutatom, azt gondolom, a lehetséges hátrányokról is szólni kell. Amennyire elterjedt és népszerű lett (sőt szinte nélkülözhetetlenné vált) az utóbbi évtizedben az okostelefon, úgy lettek egyre nyilvánvalóbbak a hátrányai, túlhasználatának kockázatai is. Gyakran az az érzésünk lehet, hogy már inkább elválasztja, elidegeníti az embereket, semmint összeköti, ahogy a telefonjuk képernyőjébe merülve ülnek egymás mellett, már akár egy étteremben, koncerten vagy családi összejövetelen is. De nem csak a lelki egészséget, szociális kapcsolatainkat veszélyeztetheti a telefon. Ugyan még tudományosan nem bizonyított, de kételyek merülnek fel a telefonok által kibocsátott elektromágneses sugárzás egészségre gyakorolt hatásával kapcsolatban is, és a kijelző kék fénye is káros lehet hosszú távon a szemnek. Ha nem figyelünk oda eléggé, a tartásunk is görnyedtebbé válhat a telefon miatt. És akkor még ott vannak a közösségi alkalmazások és egyes telefongyártók megfigyelési, adatkezelési botrányai is, amelyek tovább erodálják a telefonos applikációkba és általában az okostelefonokba vetett bizalmat. Mindezek mellett és ellenére úgy vélem, hogy kellő odafigyeléssel és mértéktartással ezek a digitális eszközök igen hatékonyan szolgálhatják a nyelvtanulást.

1. CÉLNYELVI KÖRNYEZET KIALAKÍTÁSA

Néhány egyszerű döntéssel, gyakorlatilag egy-két gombnyomással célnyelvi környezetet alakíthatunk ki magunk körül, anélkül, hogy külön időt kellene rá áldoznunk, például úgy, hogy a telefonunk ébresztés után automatikusan angolul mondja el nekünk az aznapi várható időjárást és híreket, az általunk pár mozdulattal kiválasztott hírforrásokból, elindíthatunk a televízión vagy akár a telefonon a reggeli készülődés háttérzajaként (vagy háttérzenéjeként) egy szintén célnyelvi csatornát, és dönthetünk úgy, hogy ezentúl a híreket az interneten inkább a tanulni kívánt nyelven futjuk át. Ha tudjuk egy ismerősünkről, barátunkról, hogy szintén nyelvet tanul, megbeszélhetjük vele, hogy ezentúl az adott nyelven csevegünk vagy telefonálunk. (Ha pedig nincs ilyen ismerősünk, egy ún. penpal, azaz levelezőtárs oldalon – pl. interpals.net, penpalworld.com – aránylag gyorsan találhatunk akár anyanyelvi beszélőt is). (Gondoljunk bele, ilyen szempontból mennyivel szerencsésebb és könnyebb helyzetben vagyunk azoknál, akik úgy 100–150 éve szerettek volna nyelvet tanulni önállóan, autodidakta módon, és lényegében csak tankönyveikre támaszkodhattak.)

2. A MOBILTELEFONOK ÉS AZ ALKALMAZÁSOK ELŐNYEI, AVAGY A NYELVTANULÁS „DIGITÁLIS SVÁJCI BICSKÁJA”

A futás egyszerűségéről mondta Peterdi Pál, hogy „a láb mindig kéznél van”. Hasonló a helyzet a nyelvtanulás tekintetében a mobiltelefonnal. A telefon szinte mindig ott van az ember zsebében vagy táskájában, asztalán, és egy apró, hordozható, könnyen kezelhető készülékben egyesít több olyan eszközt is, melyek pár évtizeddel – vagy akár csak évvel – korábban önálló és jóval nehezkesebben hordozható és komplikáltabban használható tárgyak, eszközök voltak, illetve némelyikük még nem is létezett:

- magnó/mp3 lejátszó,
- rádió/podcast,
- diktafon,
- idegen nyelvű könyv/újság (a böngészőben),
- idegen nyelvű filmek gyűjteménye (YouTube/Netflix),
- postafiók,
- jegyzetfüzet,
- fényképezőgép/képernyőkép,
- hangalapú asszisztens (Android: Google asszisztens/iOs: Siri),
- nagyszótár,
- saját szógyűjtemény/memóriakártyák (SRS – spaced repetition system),
- tezaurusz,
- ragozási táblázat,
- nyelvtankönyv,
- nyelvi tesztkönyv megoldókulccsal és magyarázattal.

Látható, hogy csak azokat emeltem ki, amelyek egyértelműen és közvetlenül a nyelvtanulást is szolgálhatják, és már így is hasznos funkciók tárházáról van szó.

Ezek közül néhány alapfunkció előre telepítve is megtalálható (általában az első kilenc), de amelyik nem, az is néhány perc (sőt akár másodperc) alatt letölthető és telepíthető, így megkapjuk a nyelvtanulás univerzális, digitális „svájci bicskáját”. És ezeken kívül még ott vannak a kifejezetten egy-egy nyelv elsajátítását segítő, olykor játékos célalkalmazások, melyek a gamifikációval (a tanulási folyamat játékosá tételével) segítik, hogy másként tekintsünk a nyelvtanulásra, mint ahogy az – olykor rossz emlékű – iskolai nyelvórákon belénk vésődött.

Esetleg magyarázatra szorulhat, hogy a fényképezőgép-funkció miképp szolgálhatja a nyelvtanulást: általában „képegyzet” készítésére használom, például lefényképezek egy érdekesnek, hasznosnak vélt célnyelvi információs táblát, felíratot, szöveget, hogy aztán később „feldolgozzam”, adott esetben kiszótárazzam, megtanuljam. Ugyan működését tekintve nem közvetlenül a fényképezőgéphez kötődik, de hasonlóan használható a képernyőkép (screenshot) funkció, amikor nem egy valós felíratot fotózunk le, hanem egy hasznosnak gondolt idegen nyelvű képernyőtartalmat, cikket stb. tárolunk el egyszerűen képként.

3. SZÁMÍTÓGÉPEN ÉS OKOSTEEFONON ELÉRHETŐ APPLIKÁCIÓK

3.1. Duolingo

Az első tárgyalni kívánt program, applikáció a Duolingo (<http://www.duolingo.com>), az egyik legismertebb és legelterjedtebb nyelvtanulást segítő alkalmazás. A szoftver használható webes felületen bármilyen számítógépen és böngészőben, valamint Android és iOS applikációként okostelefonokon és tableteken. A 2011 óta elérhető programnak jelenleg már több mint 300 millió felhasználója van. A tanulható nyelvek készlete folyamatosan bővül.

A Duolingo mind a négy nyelvi alapkészséget fejleszti, bár elsősorban az írást és olvasást, és valamivel kevésbé a beszédet és a hallás utáni szövegértést. Önmagában nem elég egy nyelv megtanulásához – ahogy valószínűleg egyetlen más applikáció sem –, azonban az alapszókinccs és nyelvtan elsajátításához, gyakorlásához, a mindennapi nyelvtanulás szokássá válásához elég jó eszköz.

A Duolingo tökéletes példája a gamifikációnak: a program felhasználói felülete letisztult, játékos grafikával (ábrákkal, ikonokkal) rendelkezik, a tanulás menete pedig a pontgyűjtéssel, közösségi funkciókkal, korábbi eredményeinkkel és barátaink eredményeivel való „versenyzéssel” játékszerű élménnyé teszi a tanulást. Emellett a pontozási szabályok arra ösztönzik a felhasználót, hogy minden nap használja a programot, ami szintén hatékonyabbá teszi a tanulást.

A Duolingo neve arra utal, hogy mindig egy nyelvpárral dolgozhatunk benne, egy alap- és célnyelvvel, ezek között kell fordítani, illetve az alapnyelven közölt feladatokat megoldani. Magyar alapnyelvről jelenleg mindössze az angol érhető el mint tanulható célnyelv, angolról viszont számtalan másik. Ez viszont egyúttal azt is jelenti, hogy a Duolingo jól használható egyszerre két nyelv tanulására, gyakorlására, amennyiben az egyik az angol.

A program ingyenes, azonban létezik fizetős változata is, néhány plusz funkcióval, illetve az offline tanulás lehetőségével. Ez az üzleti modell pár éve változott meg, előtte crowdsourcing fordításokkal igyekeztek önfenntartóvá tenni a programot.

3.2. AnkiDroid

Az AnkiDroid (<https://apps.ankiweb.net/>) egy „spaced repetition system” (továbbiakban: SRS) program, azaz egy digitális szótanuló kártya (flashcard) csomag, mely kezdetben üres, a tanulónak kell fokozatosan feltöltenie a megtanulandó szó-, illetve kifejezés-párokkal, az algoritmus pedig gondoskodik a kártyák visszakérdezésének megfelelő időzítéséről, a tanuló visszajelzése alapján. A SRS algoritmus tehát abban segít, hogy a lehető legkisebb tanulási idővel mégis a leghatékonyabban emlékezzünk a tanultakra.

A program Hermann Ebbinghaus (1850–1909) német pszichológus kutatásain, a felejtési görbével kapcsolatos megfigyelésein és Piotr Wozniak A. (1956–) lengyel kutató 1990-es tanulmányán (*Optimization of learning*) alapul. Részben ennek a programnak a használatával foglalkozik Gabriel Wyner könyve, a *Fluent Forever* (WYNER 2014).

A szoftver felhasználói felülete elég egyszerű, ugyanakkor számos hasznos és érdekes statisztikával, kimutatással segíti a tanulást, például, hogy mely napokon és mely napszakokban tanulunk a legtöbbet, milyen a már jól tudott és a még megtanulandó szavak aránya, stb. A virtuális tanulókártyákhoz nemcsak szöveg, hanem képek és hanganyagok is csatolhatóak.

Néhány további SRS-program még: Brainscape, Supermemo.

3.3. Memrise

A Memrise (<https://www.memrise.com/>) az AnkiDroidhoz hasonlóan egyfajta SRS, ugyanakkor különbözik tőle abban, hogy tananyagkészlete előre feltöltött, nem kell a felhasználónak magának létrehoznia a saját tananyagát. A feltöltött kurzusok témaköre nem korlátozódik a nyelvtanulásra, de a legnagyobb részt ezek teszik ki. A Duolingóhoz abban hasonlít, hogy szintén elég erősen „gamifikált”, grafikájával és a pontgyűjtéssel, különböző toplistákkal, elérhető fokozatokkal, rangokkal. 2017-ben a legjobb Androidos applikációnak választották. Jelenleg az online felületet és az alkalmazást 30 millió aktív nyelvtanuló használja (tizedannyian, mint a Duolingót).

3.4. YouTube és Netflix

A YouTube-on és a Netflixen szinte korlátlan mennyiségű, érdeklődési körünknek megfelelő videót (sorozatot, filmet, vlogot, vagy akár – az előbbin – konkrét nyelvtani példákat, kiejtési tanácsokat, magyarázatokat) találunk. Mindkét applikáció elérhető a legtöbb mobiltelefonon is, és a videókat akár feliratozva is megtekinthetjük. A YouTube előnye a szélesebb tartalom és az ingyenesség, a Netflixé pedig az ellenőrzött feliratok (a YouTube-on általában algoritmus által generált feliratokkal

találkozunk, amelyek nem mindig hibátlanok), és az egy gombnyomással 10 másodperccel történő vissza- és előretekerés (ami segíti a nem jól értett szövegrész megismétlését).

3.5. Penpal oldalak

Több ún. penpal (levelezőtárs) oldal is létezik (InterPals, Tandem), ezek egyszerű regisztrációt követően nagyrészt ingyen, előfizetés nélkül is elérhetőek és használhatóak. Ezekben az online nyelvtanuló közösségekben akár anyanyelvi levelező- és beszélgetőtársat is találhatunk. Általában lehet szűrni a tagok anyanyelve, az általuk tanult nyelvek és azok szintjei, tartózkodási helye, neme és kora, érdeklődési köre szerint. Ezek a személyesebb, informális kapcsolatok segítenek az adott kultúrkörnyezet és a szleng megismerésében is.

4. TÚL A TELEFONOKON: AZ E-BOOK OLVASÓ ÉS TÁRSAI

4.1. Az e-book olvasó előnyei

A dedikált e-book olvasók több előnnyel is rendelkeznek a mobiltelefonokkal szemben. Az egyik ilyen fontos előny a szemkímélő, e-papír alapú kijelző, mely szinte pontosan úgy néz ki, mintha valódi papírról olvasnánk. Emellett a fogyasztása is jóval alacsonyabb, mint az okostelefonokon alkalmazott LCD, OLED és AMOLED kijelzőké [csak akkor fogyaszt áramot, amikor a képernyő tartalma változik, azaz „lapozás” történik rajta, az állandó, aktív képernyőtartalom így nem meríti az akkumulátort, tehát ideális olvasáshoz, ahol jellemzően aránylag hosszabb ideig kell a képernyőn tartani egy-egy változatlan, statikus képernyőtartalmat (könyvoldalt)]. Így az üzemidő jelentősen hosszabb, mint a mobiltelefonok esetén (akár hetekben mérhető).

Az e-book olvasók további előnye, hogy mivel általában nem rendelkeznek közvetlen közösségi funkciókkal, alkalmazásokkal, semmi sem tereli el az olvasó figyelmét a könyvről. Nem jönnek értesítések, üzenetek, melyek megszakítanák az olvasás, tanulás folyamatát.

A nyelvtanulást segíti még egyes modelleknél a beépített teaurusz és szótár, sőt akár a ritkább szavak fölé írt magyarázó jegyzetek. A megtekintett szavakból pedig automatikusan szótanuló kártyákat is generál az e-book olvasó, ezzel is segítve az ismeretlen szavak áttekintését és memorizálását.

4.2. Papíralapú szótanuló kártyák

Ahogy láttuk, hogy az elektronikus szótanuló kártya applikációk lehetnek előre feltöltöttek (Memrise) és kezdetben üresek is (AnkiDroid), hasonlóképpen a papíralapú szótanuló kártyák is lehetnek előre elkészített, megvásárolható csomagok (ezeket általában tankönyvkiadók készítik, és könyvesboltokban megvásárolhatóak), vagy pedig általunk készítették. Utóbbiak előnye a tökéletes személyre szabás, és hogy elkészítésük, megírásuk közben is lehetőség van a tanulásra.

A házilag készített szótanuló kártyák előnye még inkább érvényesül, ha kártyacsomagunkat nem kinyomtatjuk, hanem kézzel írjuk. Ez időigényesebb lehet, de egyes kutatások szerint a kézzel írt szöveg olvasása, memorizálása során jobban megmaradnak az elsajátítani kívánt információk (MUELLER, OPPENHEIMER 2014).

4.3. Hangoskönyvek

A hangoskönyvek előnye, hogy passzívan tanulható velük a nyelv, akár valamilyen aktív tevékenység közben (pl. vezetés, sportolás, házimunka), így úgy tanulhatunk, hogy arra nem kell külön, kizárólagos időt szakítanunk. A hangoskönyvek egy része ingyenesen is beszerezhető, letölthető.

Még hatékonyabb nyelvtanulási, olvasási technika az, ha egyszerre hallgatjuk a hangoskönyvet és olvassuk ugyanazt a művet nyomtatott formában vagy e-bookként, hiszen ilyenkor két csatornán egyszerre fogadjuk be a tartalmat, és ez a jobb megértés mellett segíti az új szavak, kifejezések memorizálását, valamint a helyes kiejtés, hangsúlyozás, ritmus rögzülését.

Végezetül tíz tanács, gondolat Lydia Machová szlovák poliglottól azoknak, akik önállóan és hatékonyan szeretnék nyelvet tanulni (MACHOVÁ 2017). A lista a pozsonyi Polyglot Gatheringen tartott előadása alapján a következő:

- A nyelvtanuláshoz nem kell különösebb tehetség, és sok sikeres nyelvtanuló aránylag későn kezd el komolyabban foglalkozni ezzel.
- Alakítsd ki a saját nyelvtanulási módszered, technikád, aszerint, hogy mi felel meg neked a legjobban.
- Ne a tanárra várj, és ne bízz abban, hogy valaki majd megtanítja neked a nyelvet, tanuld inkább saját magad.
- Keresd meg a saját tananyagod, inputod, az érdeklődési körödnek megfelelően.
- Lehetőleg egyszerre egy nyelvet tanulj (akkor is, ha az a célod, hogy majd később több nyelven beszélj), főleg, amikor elkezded foglalkozni egy új nyelvvel.
- Szánj sok időt a beszédre és a szöveghallgatásra (a legtöbb klasszikus iskolai módszer ezt elhanyagolja).
- Ne félj attól, hogy hibázol, hiszen abból tanulsz (és akinek nem hallja más a hibáját, azt ki sem tudja javítani senki).
- Kezdetben fejezd ki magad kevés szóval.
- Tanuld a nyelvet kisebb egységekben.
- Élvezd a tanulás folyamatát, azt, ahogyan folyamatosan bővül a tudásod.

ÖSSZEGZÉS

Kétségtelen, hogy a nyelvtanulás hosszú távú folyamat, sőt egyfajta hosszú távú „befektetés” (hiszen időt, energiát, esetleg pénzt is fektetünk bele valóban), és mint ilyen, tarthatunk a kockázatoktól és attól, hogy valóban érdemes-e, jól döntünk-e azzal, hogy a nyelvtanulást választjuk. Tudnunk kell, hogy mint minden befektetés, ez is akkor térül meg igazán, akkor kamatozik a legjobban, ha türelmesek vagyunk,

és nem szállunk ki idejekorán (egy mélyponton vagy platón), és ha a lehetőségeinktől telhető maximális tőkét (azaz időt, energiát, elhivatottságot) fektetjük bele, ráadásul következetesen és folyamatosan. Ez esetben viszont – a pénzügyi befektetésektől eltérően – teljesen biztosak lehetünk a nyelvtanulásba fektetett erőforrásaink bőséges megtérülésében, mely ráadásul nem csupán anyagi lehet, hanem erkölcsi, szellemi és szociális, sőt akár érzelmi síkon is megmutatkozik.

IRODALOM

- [1] Machová, L. (2017). *Ten Things Polyglots Do Differently* – Polyglot Gathering Bratislava, https://www.youtube.com/watch?v=ROh_-RG3OVg letöltve: 2019. 02. 18.
- [2] Mueller, P. A., Oppenheimer, D. M. (2014). – The pen is mightier than a keyboard: Advantages of Longhand over Laptop Note Taking. *Psychological Science Online*, <https://linguistics.ucla.edu/people/hayes/Teaching/papers/MuellerAndOppenheimer2014OnTakingNotesByHand.pdf> letöltve: 2019. 02. 08.
- [3] Wyner, G. (2014). *Fluent Forever. How to Learn Any Language Fast and Never Forget It*. New York: Harmony Books.